

شرکت حزب توده در کابینه ی «قوام»

«سلام سوسیالیزم» ضمن معرفی خود به عنوان یک مارکسیست انقلابی، شرکت حزب توده در کابینه ی «قوام» در سال ۱۳۲۵ شمسی را امری درست قلمداد می کند.

چیز بسیار جالب این است که هیچیک از سه وزیر حزب توده که در کابینه «قوام» شرکت کردند، ادعای انقلابی بودن نداشتند. جدا از «دکتر یزدی» که جاسوسی ساواک را می کرد، «ایرج اسکندری» و «فریدون کشاورز» هر دو در کتاب خاطرات خودشان به روشنی اعلام داشتند که آن ها سوسیالیست های میانه رو هستند.

اما در مورد پیامدهای شرکت «حزب توده» در کابینه ی «قوام» باید بحث تاریخی کوتاهی انجام دهم تا برای دوستان و رفقا روشن شود که چگونه «حزب توده» با شرکت خود در کابینه ی قوام باعث سرکوب جمهوری آذربایجان و جنبش کارگری ایران شد.

قرارداد واگذاری نفت شمال به روس ها بین «قوام» و «سادچیکف» در ۱۵ فروردین ۱۳۲۵ بسته شد. بر اساس این قرارداد تجسس و بهره برداری اراضی نفت خیز در شمال ایران با شرایطی خاص از طریق ایجاد شرکت پیشنهادی (شرکت مختلط ایران و شوروی) آغاز می شد. مدت عملیات استخراجی شرکت ۵۰ سال بود که در مدت ۲۵ سال اول عملیات، ۴۹ درصد سهام به ایران و ۵۱ درصد سهام به دولت شوروی می رسید و در مدت ۲۵ سال دوم ۵۰ درصد سهام به ایران و ۵۰ درصد سهام به شوروی تعلق داشت.

البته تمام تلاش «قوام» این بود که بتواند با جلب رضایت روس ها، در درجه ی اول زمینه ی لازم برای خروج آنان از ایران را فراهم کرده و از طرف دیگر مسأله ی «جمهوری آذربایجان» را هر چه زودتر حل نماید. در این راستا او به «حزب توده» اظهار علاقه کرد تا جایی که ضمن مذاکره با «پیشهوری»، رهبر «جمهوری آذربایجان»، و اظهار ارادت به سفارت روسیه، سه نفر از سران حزب توده (دکتر یزدی، دکتر فریدون کشاورز، دکتر ایرج اسکندری) را در کابینه خود وارد ساخت!

«قوام»، علی رغم اینگونه اقدامات نمایشی، به طور پنهانی نیز به تقویت مخالفان دموکرات ها در آذربایجان همت گمارد و آن ها را برای تضعیف جبهه ی «پیشهوری» تطمیع کرد. «قوام» با این مانورهای سیاسی ماهرانه توانست نظر روس ها را به خود جلب کند تا جایی که روس ها او را بزرگترین سیاستمدار شرق و رهبر بزرگ توده ها نامیدند. حزب توده نیز او را «رئیس حکومت ائتلافی آزادیخواهان» لقب داد.

روزنامه «رهبر»، ارگان «حزب توده ایران» در ۲۲ اسفند ۱۳۲۴ این عبارت ستایش گونه را در مورد «قوام‌السلطنه» به کار برد: «... دولت کنونی را همان امواج غضب ملت علیه هیات حاکمه، روی کار آورده است. این دولت آخرین اسلحه مسالمت‌آمیز ملت علیه هیات حاکمه است.» همچنین «سادچیکف»، قوام را سیاستمدار بزرگ خاورمیانه خواند.

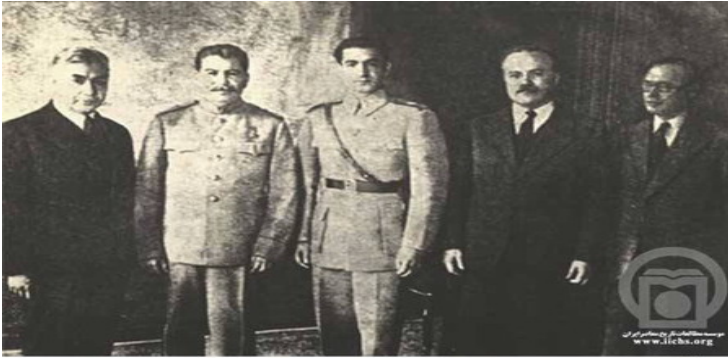
کمیته‌ی مرکزی «حزب توده» طی اعلامیه‌ی ای شرکت در کابینه «قوام» را چنین توجیه کرد: «... ما از این رو در کابینه شرکت جستیم تا از راه همکاری با سایر عناصر ملی و آزادیخواه در دستگاه حاکمه، تصفیه واقعی را عملی نماییم و دستگاه دولتی را به مردم نزدیک تر سازیم و آن را به نفع ملت و برای خدمت به جامعه به کار بریم.»

«قوام» علاوه بر این ها، با ترفندهای خود موفق شد با استفاده از ارتش، بساط شورش پیشه‌وری را در خطه‌ی آذربایجان برچیند و آن استان را از نفوذ نیروهای حزب دموکرات آذربایجان پاک کند.

«قوام» پس از بهره برداری از «حزب توده» در جهت حفظ کل دستگاه دولتی و با ایفای نقشی ماهرانه توفیق یافت انتخابات مجلس پانزدهم را به میل خود برگزار کند، بدون اینکه حتی یک نفر از سران این حزب را در آن شرکت دهد. «حزب توده» در حقیقت جاده صاف کن سیاست های دولت «قوام» در سرکوب جمهوری آذربایجان و جنبش کارگری ایران شد.

دوره‌ی پانزدهم مجلس شورای ملی در ۲۵ تیرماه ۱۳۲۶، پس از برگزاری جلسه افتتاحیه فعالیت خود را آغاز کرد. مجلس شورای ملی پس از چندی و در شرایطی که «سادچیکف» سفیر شوروی در «تهران» تصویب فوری قرارداد را به وسیله مجلس شورای ملی انتظار می کشید، بحث در

مورد آن را آغاز کرد. «سادچیکف»، از پیش، هرگونه کمک مالی و اقتصادی ممکن را به ایران، مشروط به تصویب این موافقت نامه کرده بود! دولت مردان شوروی نیز که به تصویب قرارداد نفت از سوی نمایندگان مجلس، امید بسته بودند آن را به عنوان آزمایشی حساس در ایجاد حسن تفاهم بین دو کشور تلقی می کردند.

عکسی از شاه ایران همراه با استالین!!

قابل توجه کسانی که پیشه وری را دست نشانده استالین میدانند

«قوام‌السلطنه» در مهرماه ۱۳۲۶ جهت تشریح موضع خود و پاره ای توضیحات در خصوص موافقت نامه‌ی نفتی ایران و روسیه، در مجلس شورای ملی حضور یافت. در اظهارات وی تصریح شد که قرارداد نفت ایران و روسیه تنها از این جهت انعقاد یافت که مسأله‌ی «آذربایجان»^{*} حل و کشور از نیروهای نظامی روس تخلیه شود. «قوام» سپس متن موافقت نامه را برای تصمیم‌گیری به مجلس شورای ملی تقدیم کرد.

* - استالین و برای خوشخدمتی محمد رضا پهلوی و قوام السلطنه حکم قتل پیشه وری را در ۲۰ تیرماه ۱۳۲۶ یعنی تقریباً سه ماه قبل از عقد قرارداد نفت با شوروی را صادر کرد تا به قول قوام قاتله آذربایجان بخوابد. البته با صحنه سازی تصادف اتومبیل به قتل رسید. - یاشار آذری

نمایندگان مجلس پس از طرح موضوع، به بحث و بررسی پیرامون متن موافقت نامه پرداختند که با عدم موافقت مواجه شد و مورد تصویب قرار نگرفت. علاوه بر این، «دکتر رضازاده شفق»، رئیس کمیسیون خارجی مجلس و چند تن دیگر از نمایندگان نیز ماده واحده ای را مشتمل بر ممنوعیت و اگذاری امتیاز استخراج نفت به خارجی ها پیشنهاد کردند که در نهایت با اکثریت ۱۰۲ رأی در مقابل ۲ رأی ممتنع به تصویب نمایندگان مجلس رسید. «سادچیکف» نیز طی نامه ای به «قوام السلطنه» نقض عهد دولت ایران را گوشزد کرد و تصمیم مجلس راجع به بی اثر بودن قرارداد تشکیل شرکت مختلط نفت ایران و شوروی را با وجود بقای امتیاز نفت ایران و انگلیس در جنوب ایران تبعیض آمیز خواند. وی همچنین در پایان نامه، اعتراض کشور خود را به این تصمیم اعلام داشته و مسئولیت عواقب آن را به عهده دولت ایران می گذارد!

پس از به پایان رسیدن تاریخ مصرف «قوام»، شاه او را از حاکمیت حذف کرد. به قول سفیر «آمریکا» هنگامی که «قوام» سودمندی خود را از دست داد، مجلس با اشاره ی شاه او را بیرون انداخت.

رادمان رونین تن

منبع: نشریه میلبانتانت شماره ۲

بازنویس: یاشار آذری

آدرس اینترنتی کتابخانه: <http://www.nashr.de>

ایمیل یاشار آذری: yasharazarri@gmail.com

مسئول نشر کارگری سوسیالیستی: یاشار آذری

تاریخ بازنویسی: ۱۳۸۶